

Presentie

Onrust in Ondiep

Column uitgesproken door Andries Baart op de studiemiddag van het netwerk presentie op 16 maart 2007

We zijn hier bijeen voor ons studieprogramma over *Kwetsbare mensen*. Er is een inhoudelijk programma voorbereid, er zijn sprekers uitgenodigd, we kunnen van wal steken. Onder andere zullen wij praten over manieren waarop wij ons kunnen betrekken op de wereld van mensen met wie wij van doen hebben, want dat is wat presentiewerkers proberen.

We zijn hier echter niet in een neutrale omgeving bij elkaar. In deze kerkzaal kwamen 1½ dag geleden de buurtbewoners van Ondiep bijeen om de uit de hand gelopen situatie in hun buurt te bespreken. Vooral met elkaar. Er was ook een presentiepastor bij. Eerder in de week ontstonden er ernstige rellen naar aanleiding van een schietincident, waarbij een buurtbewoner door een politiekogel werd gedood. De buurt is de afgelopen dagen – zoals dat heet – ‘hermetisch afgesloten’ geweest, er is veel over te doen geweest in de media, en ook u hebt bij binnenkomst in de wijk de hekken en andere versperringen niet kunnen missen. Het oogt grimmig en er is allerwegen politie op de been.

Met het genoemde middagprogramma voor ogen zou het ongepast zijn *niet* bij deze gebeurtenissen stil te staan. Ik zou ze willen belichten vanuit een presentieperspectief.

Wat allereerst opvalt is dat de journalistiek zich enorm geroerd heeft. Daarbij doet zich een bekend mechanisme voor: *anderen van buiten* (‘experts’, degenen die ‘weten’) komen op je af, ze leggen hun eigen interpretatierasters op aan wat zij tegenkomen en drukken daarmee de ervaringen van de direct betrokkenen met flinke kracht buiten beeld of minstens een bepaalde kant op. Er worden hardnekkig en uit tientallen monden steeds weer vragen gesteld die de bewoners niet zo erg van belang vinden, waarvoor ze zich schamen en die van een andere interesse getuigen. Buurtbewoners beklagen zich daarover: zij kunnen niet inbrengen wat voor henzelf van belang is, wat zij als cruciaal ervaren, de journalisten bepalen naar welke verhalen geluisterd wordt en wat in beeld gebracht wordt. Dit leidde er

onder andere toe dat al heel snel schema's als 'verpauperde wijk' en 'allochtone jeugd' de beeldvorming kleurden. Net als de jacht op emoties, emoties, emoties. Niet dat dit niet aan de orde zou zijn, maar het gaat erom dat buitenstaanders deze accenten leggen, dat buitenstaanders de gevestigden wegdrücken en niet vanuit het verhaal of de ervaring van de direct betrokkenen wensen te spreken of te denken. Dat overkomt nu de bewoners van Ondiep en dat is precies wat we in de presentie almaar weer aanroeren: wiens beeld, wiens verhaal, wiens kennis wordt gehonoreerd, wie heeft het voor het zeggen? Op welk beeld wordt de 'interventie' of het 'plan' gebaseerd?

Het is wel degelijk zo dat er in de buurt sprake is van grote, serieuze problemen. Over de groepen jongeren, die op irritante wijze rondhingen en voor overlast zorgden, was door buurtbewoners meermalen geklaagd en om hulp gevraagd. Zonder resultaat. Op alle fronten zie je professionele zorgeloosheid en gebrek aan aandacht. Of in termen van de presentie: de interventionisten die vanuit zorg en welzijn aangesteld zijn om bij deze kwetsbare buurtbewoners te zijn en ook zelf zeggen dat dat hun taak is, zitten met hun kop bij wat anders, menen wel wat beters te doen te hebben en negeren domweg het verlangen van die buurtbewoners. Op het moment dat er dan iets ernstigs gebeurt in de wijk, blijkt er springstof opgestapeld te zijn en ontploft de zaak met een luide knal. En wat is dan de 'diagnose'? Precies: dit is een achterstandsbuurt met allerhande asociale types en ernstige problemen die om een – let wel – daadkrachtige aanpak vragen. Herkent u het? Dit riekt toch naar *blaming the victim*? Nu ligt er een pleidooi voor verheugd interventionisme maar mij lijkt dat presentie véél passender is en ook al was. Ook hier ligt een opvallende parallel met de thematiek van deze studiemiddag.

De vraag is ook hoe 'ziekmakend' aandacht kan werken. In de geneeskunde kennen we het, uiteraard ongewenste, neveneffect van behandelingen, waar men soms slechter van wordt dan men al was. In andere hulpverleningssituaties wordt eveneens hulp gegeven die soms de hulpbehoefte juist vergoot. Ook hier kun je zo'n mechanisme zien: journalisten hebben nieuws *gemaakt* in plaats van nieuws *te verslaan*. De eer van mensen is geroofd, ze zijn weggezet als 'asociale buurt' en niet als zorgzame volksbuurt. Er wordt vooral ingespeeld op de emotie en daarnaast opgeroepen tot ingrijpen, tot het treffen van ferme maatregelen. Er ontstaat zelfs een wedloop in ellende: is dit niet typisch een wijkje voor Minister Vogelaar en kunnen we nu niet effe goed vangen? Het leidt al bij al tot pijnlijke imagoschade voor buurtbewoners. Dit zijn nauwelijks analyses in hun belang. Het is niet moeilijk om hier parallellen te trekken met tal van andere hulpzoekers: ze zullen vaker dan ons lief is uitleggen dat hun imago en zelfbeeld een deuk hebben opgelopen van het contact met hulp en zorg, onder meer doordat de (diagnostische) aandacht consequent uitgaat naar het defecte en zij niet de macht hebben anders in beeld te komen. Onder meer doordat die zorg en hulp met zijn eigen sores bezig is en geld moet zien binnen te halen. Dat bepaalt waar de aandacht vooral naar uitgaat.

Een andere vraag luidt: wie er in alle hectiek bij de buurtbewoners is gebleven? Allemaal zijn wij toeschouwers geweest, allemaal hebben wij er wat van kunnen vinden, het heeft ons wellicht geschokt, we hebben er met elkaar over gediscussieerd. Maar wie overbrugt die afstand, nu maar ook straks, als de sensatie weer geluwd is? Wie is er trouw en nabij aan deze mensen? Na een periode van 'verwaarlozen' zijn de buurtbewoners nu in de aandacht van velen, maar is er wel iemand die werkelijk bij hen is, naast hen staat, trouw en aandachtig wil zijn? Wat betekent het in dit verband dat de burgemeester 'er was'? Was zij er met de mensen, om mee te leven, mee te denken, of was zij er voor de sier, als truc, was het een strategie om de onrust te temperen, was het een media-offensief? Ik heb mijn twijfels: er-bij-zijn herkent men aan trouw-zijn en we zullen het in de komende maanden gewaar worden.

Voorafgaand aan de studiemiddag benaderden mensen ons met de vraag of het wel veilig was om naar Ondiep te komen. Geen onverstandige vraag natuurlijk – we hebben ons licht dan ook goed opgestoken – maar het roept tegelijkertijd vragen op. Zouden nu uitgerekend presentieliefhebbers óók weg moeten blijven waar het onveilig is, is presentie iets dat alleen

uit de verf komt in een mooie, rustige omgeving, hoe willen wij omgaan met mensen die (moeten) leven in situaties die wij persoonlijk misschien te onveilig vinden om ons erin te begeven? We denken niet alleen aan deze 'onrustige buurt', maar ook aan mensen die ernstig verward zijn, zwaar verslaafd, die gedragsgestoord of anderszins 'weezinwekkend' zijn. Kunnen wij, te bang voor Ondiep, wel bij *die* mensen komen? En realiseren wij ons wat het betekent dat *wij* als werker blijkbaar de keuze hebben: wij kunnen in deze situatie stappen en er ook weer uit stappen, terwijl het voor de bewoners hun onontkoombare woon- en leefsituatie betreft. Wat betekent dat vanuit presentieperspectief?

En dan ten slotte: wat er is er nu eigenlijk gebeurd? Er is een meneer om het leven gekomen door een tragisch ongeluk. Iedereen die daar direct bij betrokken was, is zich rot geschrokken: de familie, de buurtbewoners, de politie. De vraag is wie stil is blijven staan bij het lijden van deze mensen. Het vreemde is dat het de afgelopen week, in ieder geval in het openbaar, in de berichtgeving, amper gegaan is over de tragiek van dit ongeval. Ook dat is een kwestie die we in de presentie maar al te goed kennen, en die we ook op deze studiemiddag over kwetsbare mensen centraal hebben staan: de moed om bij het tragische te blijven en niet in een wolk van herrie, acties en sensatie alle kanten uit te vluchten. Onder ogen durven zien dat er soms domme, ernstige dingen gebeuren waar misschien niemand schuldig aan is en waarmee we te leven hebben.

Gelukkig voltrekt zich buiten het zicht van de media ook van alles wat positief en bindend is: er zijn buurtbewoners die genieten van de rust die de hekken met zich meebrengen, immers even geen razende brommers meer! Het gezamenlijk lopen in een stille tocht verbreedert. Buurtbewoners die elkaar voorheen niet spraken, komen nu bij elkaar over de vloer om te delen wat zij meemaken. Maar deze kanten kom je pas op het spoor als je daadwerkelijk bij de bewoners zelf en hun verhalen bent.

